

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

<p>PREȚIULU ABONAMENTULUI. Pentru Austro-Ungari'a : Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainetate: Pe unu anu 14 fr. pe jumetate anu 7 franci.</p>	<p>PREȚIULU INSERTIUNILORU : Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.</p>	<p>Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Èr banii de prenumeratiune la TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.</p>
--	---	---

Activitatea scólelor nóstre.

Se aude din când in când in poporul nostru plansórea, ca scólele nostre in timpul de când ele esista, si de când ele lucréza, nu dau róde de ajunsu.

Noi nu credem, si nu putem crede, ca o astfel de plansóre este, si póte se fia adeverata. Cređinti'a nóstra adeca este, ca scólele nóstre au facut in trecutu ceea ce au potut, si facu si astadi ceea ce potu; èr cá dovéda pre langa acésta credíntia a nóstra ne servesce faptul, ca numerulu carturarilor nostri din poporu s'a indoitu, s'a intreit in timpul aniloru din urma. Faptulu acest'a dovedesce deri, ca scólele au lucratu, si si-au facut detorinti'a in cadrulu posibilitáti. Si astadi putem dice, ca mai ca nu esista casa romanésca, in carea se nu affi macar o carte, — fia o carte de rugatiune, fia unu calendariu, seau o carte cu fabule, seau povesti si poesii.

Când constatám progresulu acest'a vedintu, realisatu faptice de scólele nóstre prin inmultirea carturariloru din poporu, — pre atunci audim, ca ni-se face totu de ómeni din poporu o alta observare, si anume: ca n'am dat, si n'am potut dá poporului carte buna; èr acésta plansóre emanéza din imprejurarea, ca nu toti ómenii cu carte din poporu, — folosescu cartea lor pentru a-se ridicá pre sene si a contribuí la ridicarea comunii. Sunt intre carturarii din poporu unii ómeni, cari cartea lor o folosescu intru a scrie instantii si plansori pre la diferrite autoritáti si a turburá linisea si desvoltarea pacinica a poporului.

Si póte ca vor fi si ómeni de acesti'a in poporul nostru. Dar pentru acést'a nu cartea cá atare pórtá vin'a. Acésta regretabila imprejurare, — daca ea in adeveru esista, si-are isvorulu aiurea, si anume in o sminta de metodu, — in o sminta a scólei, sminta, carea daca nu s'a potut corege pana acum, — de astadi inainte se va poté indreptá credem noi, cu usiurintia in viitoriu. Ochii bisericeii nóstre au

fost indreptati pana acum mai multu si mai cu seama a infintia scóle in totu loculu si a cresce personalulu trebuintiosu de invetiatori; si deci biseric'a intre imprejurárele, in cari ne-am gasitu, nu s'a potut estinde, n'a potut ingrijí din destulu, cá scólele se-se aduca pre deplin in armonia cu trebuintiele, reclamate de mersulu desvoltárii speciale a poporului nostru si intre imprejurárele, in cari se gasesce elu astadi dupa individualitatea lui.

Langa acést'a s'a mai adaos apoi inca o imprejurare, carea apésa fórté greu in cumpena, — când voim a pronunciá o judecata drépta asupra activitáti desvoltate de scólele nóstre, si anume: chiar in timpul, in carele am intrat noi in viéti'a constitutional-bisericésca s'a introdus in tóte scólele din tíera unu nou planu de invetiamentu, carele pretinde, cá eleviloru in cei 6 ani ai obligamentulu de instructiune se li se predea in elemente o cultura completa din tóte ramurile de instructiune.

Va se dica reform'a instructiunii elementarie pre noi ne-a aflat pré putienu pregatiti; si lucru omenescu este, cá se nu poti face de odata nici multe, nici tóte. Si deci nu ne póte nici decum prinde mirarea, — daca in cele multe, cari s'au facut in ale scólei in timpulu celor 20 de ani din urma se va fi strecurat si câte o gresiéla.

Astadi suntem de sigur mai tari pre terenulu scolariu; si smint'a observata, — si anume ca scól'a nóstra nu este in deplina armonia cu trebuintiele poporului se póte corege.

Cum ?

Apoi asia, ca vom incepe cu totii, atât cei cari suntem invetiatori, cât si cei ce ne gasim in administratiunea scólei, cá se punem mai multu temeiu in scólele nóstre pre cultur'a formala a elevilor. Prin cultur'a formala timentim, si lucrám, cá elevii se-si insusiésca capacitatea de a scí se fólóscésca cunoscintiele lor materiale, pre cari si-le casciga in scóla, spre a deveni ómeni mai vrednici in

viétiá, va se dica prin cultur'a formala tientim a imbiná faprice scól'a cu trebuintiele vietii.

Voim adeca, cá tonulu si spiritulu invetiamentului din scóla se-lu aducem in legatura cu trebuintiele poporului si bisericeii nóstre nationale.

Trebuintiele de astadi ale poporului nostru se reasuma in urmatóarele: a) mai multa gandire si mai multa lucrare cu deplina desteritate de lucru si cu deplina indemanare de a sci intebuintiá bine cascigulu realizatu prin lucrulu mintii si manilor nóstre, b) mai multa deprindere intru a-ne sci folosí de institutiunile nóstre bisericesci, si c) mai multa credintia in puterea nóstra de viétiá in ajutoriulu lui Ddieu si in tari'a si puterea salvatória a bisericeii.

Scólele nóstre in starea loru de astadi potu, credem noi, prentêmpiná aceste trebuintie ale poporului, daca in generalu vor observá cu rigóre urmatóarele conditiuni, si anume:

1) daca vor desvoltá in elevi sêmtiulu de a pretiú timpulu si scumpetea timpului pentru viéti'a omenésca prin aceea ca elevulu nu va perde nici unu momentu nentrebuintiatu in scóla; ci din contra fiecare momentu petrecutu in scóla va adaoge la capitalulu seu intelectualu-moralu prin inmultirea cunoscintielor si prin capacitatea de a face intrebuintiare de cunoscintiele cascigate;

2) daca invetiatoriulu va ingrijí, cá totu ceea ce invétiá prunculu in scóla se-se aduca in legatura cu trebuintiele vietii sale ulterióre, cá astfelu prunculu inca din scóla, se véda, si se cunósca, si se incépa a gandi asupra valórei si pretiului cunoscintielor, pre cari si le insusiesce;

3) daca in cei doi ani din urma ai scólei elementarie invetiatoriulu va ingrijí, cá se desvólte in elevu sêmtiulu si iubirea facia de institutiunile nóstre bisericesci; — si in fine:

4) daca lu-vom cresce intru frie'a lui Ddieu si-i vom inspirá convingerea despre tari'a si valórea, ce o are pentru desvoltarea nóstra ulterióra alipirea sub scutulu bisericeii nóstre strebune.

Preotulu cá administratoru alu santeloru taine.

(Fine.)

Buna starea si prosperarea societáti crestine se baséza, si depinde in prim'a linia dela buna starea si prosperarea vietii familiare. Famili'a este acelu sanctuariu, in carele se punu in practica virtutile crestine, si in carele tot de odata se sadesce, si se alimentéza cu succesu in generatiunile viitórie ale bisericeii sêmtiulu de pietate crestinésca.

De aceea biserice'a crestina din inceputu a luat sub scutulu si ingrijirea s'a famili'a si viéti'a familiara, — instituind tain'a cunúnei, — si ingrijind cá casatoriile se-se incheie cu vointi'a lui Ddieu si cu conclucrarea vediuta a bisericeii, si respective a ierarchiei si cu scirea intregii comune bisericesci.

Sub „cununia“ intielegem acelu actu santu prin carele doue fecie de secsu diferitu (barbatu si femeia) dupa ce dechiara si promitu solemnelu in faci'a lui Ddieu si a bisericeii, ca se vor ajutá reciprocu un'a pre alt'a, si vor pastrá in totu decursulu vietii iubirea si credinti'a conjugala, primescu dela Ddieu darulu si binecuventarea, prin carea se sfintiesce, si se intaresce in modu nedespartitu in sotirea lor casnica familiara.

Partea visibila a acestei taine este:

a) dechiaratiunea solemna a ambelor fecie casatorinde, a mirelui si a miresei, — facuta in modu solemnu in faci'a bisericeii, ca dênzii pásiescu la actulu cunúnei din libera vointia, din simpatia si iubire reciproca, si cu resolutiunea nestremutata de a traí nedespartiti pana la sfersitul vietii, — ajutandu-se unulu pre altulu intre tóte imprejurárilu, — si implinindu- si datorintiele conjugali in sensulu si spiritulu doctrinei bisericeii crestine, — precum a voitu Ddieu; si

b) binecuventarea solemna a actului cunúnei din partea bisericeii cu observarea rigorósa a prescrieloru rituale.

Ministrulu cunúnei este Episcopulu, seu preotulu, si respective parochulu propriu, carele dupa usulu, adoptatu la noi, este de regula parochulu miresei; ér subiectulu cunúnei sunt doue fecie de secsu diferitu (barbatu si femeia) capabile de a pasi la tain'a cunúnei.

Capabile suntu feciele casatorinde de a pasi la tain'a cunúnei, daca intrunescu urmatóarele conditiuni, si anume:

a) daca suntu libere, si au etatea prescisa de legi si ordinatiuni;

b) daca posedu credintia in puterea salvatória a tainei, daca sciu rogatiunile indatinate, cele 10 porunci dumnedieesci, precum si invetiaturile cardinale ale bisericeii;

c) daca feciele casatorinde nu sunt inrudite intre sene in graduri oprite;

d) daca feciele casatorinde sunt orfane se cere concessiune din partea scaunului orfanalu competentu;

e) la persóne militare, seu obligate la militia se cere concessiune speciala din partea autoritáti militare competente;

f) daca feciele casatorinde sunt din altu statu, se cere, cá se produca documentu, estradatu de o autoritate a tierii lor si vidimata de o autoritate a statului nostru, ca posedu capabilitatea de a incheiá casatoria valida.

g) inainte de cununia trebue se-se sevêrsiésca cele trei promulgári.

Cununi'a sé sevêrsiesce in biserica, inainte amédi. In case private, seu dupa amédi se póte sevêrsí cununi'a numai in casuri straordinarie si cu concessiune speciala din partea Episcopului diecesanu.

Cununîa nu se pôte seversî in timpul postului, si anume din Duminec'a lasatului de carne pana la Duminec'a Tomei, in postulu Nascerii Domnului dimpreuna cu timpul dintre Nascerea si Aretarea Domnului, in postulu santiloru Apostoli, in postulu adormirei Maicii Domnuului, in Mercurile si Vinerile de preste anu, in diu'a taiarii capului santului Ioan Botezatoriulu si in diu'a inaltîirii santei cruci.

La cununia preotulu se fia cu deosebita ingrijire si precautiune, cá feciele casatorinde se fia libere de a pasi la taina cununii pentru ca in casulu contrariu cade sub grea pedépsa nu numai din partea forului bisericescu, ci si din partea forurilor civile.

Insusi actulu cununii lu va seversî preotulu cu solemnitatea cuviintîosa si cu stricta observare a ritualului bisericescu.

Sub „maslu“ intielegemu acelu actu santu, in carele prin ungerea corpului bolnavului cu uleiu santitu se invóca din partea preotiloru darulu lui Ddieu, carele vindeca bólele sufletului si ale corpului.

Partea vizibila a acestei taine este untulu de lemnu, preparatu prin binecuvéntare si santire, precum si cuvintele, cari se rostescu din partea preotului in timpul ungerii. Lucrarea acestei taine este ungerea cea de siepte ori in chipulu crucii la frunte, la nári, la falci, la gura, la peptu si la mani.

Ministrii acestei taine sunt preotii, dupa usulu stravechiu alu bisericeii se cere 7 preoti; in casu de lipsa se pôte seversî si numai prin 2 preoti.

La administrarea acestei taine se recere, cá preotii se observeze cu tóta rigórea ritualulu bisericescu.

Augustin Hamsea.

S. Ieronimu si s. Augustinu.

(Viéti'a si activitatea lor.)

(Continuare.)

Pe timpul petrecerei sale in Vitleemu, s'a ocupatu Jeronim pe lînga ascesa in totdeuna si cu lucrári literare. A luat parte la controversile origenistice, si a polemizatu cu episcopulu Ierusalimului Ioanu, precum si cu amiculu seu de mai nainte, Rufinu. S'a certatu multu cu pelagianii, cari in mani'a loru aprinsera la anul 417 manastirea, in carea se aflá s. Ieronimu, si astfeliu a trebuitu se petróca mai multu timpu cá fugariu.

Mari merite 'si-a castigatu elu prin studiulu s. scripturi, precum si prin prestatiunile sale esegetice. Mai slabe suntu scrierile sale dogmatice, cari in cele mai multe casuri póta timbrulu unei polemice fórté pasionate. In esegesa represinta directiunea gramaticala-istorica a interpretarei, dar de multe ori aluneca si la esplicarea alegorica-mistica. Limb'a lui e curata, fluenta si eleganta, dar in polemica e cam aspra si fara crutiare. Tóte opurile lui umplu 9 tomuri din editiunea lui Migne.

Pe terenulu exegeticu merita amintire in linia prima traducerea s. scripturi a T. V. dupa textulu originalu; apoi emandarea textului coruptu alu traducerei vechi, cunoscuté sub numele de „Itala“, facuta din insarcinarea episcopului roman Damasus. Aceste versiuni la inceputu s'au latitu fórté cu anevoie, dar mai târdiu au ajunsu in intrebuintiare atát de generala, in cât la apusu au fostu cunoscuté sub numirea de „Vulgata.“ Pe lînga aceste a compusu o multime de comentare: la cartea facerei, la eclesiastu, la profetulu Isai'a, Ieremi'a, Ezechilu, Daniulu, la profetii mici, la evangeli'a lui Matei, la epistolele pauline, si anume la cea catra Efeseni, Galateni, Filipeni si Filimonu. Opulu seu „Onomasticon sive de situ et nominibus locorum Hebraeorum“ e o prelucrare libera, independenta a scrierei *Τοπικά* lui Eusebie, in latinesce.

Din punctu de vedere dogmaticu a polemizatu cu episcopulu Luciferu din Calaris (de pe insula Sardini'a); apoi cu Helvidiu, Iovinianu si Vigilantiu, cari au latitu in Itali'a si Spani'a doctrine contrarie celoru ortodoxe, relative la ascesa, viéti'a monachala si feciorésca, ajunare si postu, la venerarea sântiloru si a relicuiloru, la vighiliile obicinuite pe atunci la crestini; in controvers'a origenistica a polemizatu cu episcopulu Ioanu alu Ierusalimului, si in mai multe scrieri cu Rufinu; in urma elu a mai combatutu si pe pelagianii, in contra carora inca a indreptatu mai multe scrieri polemice.

Cá opuri istorice merita amintire: Prelucrarea si continuarea pârții a 2-a a croniceii lui Eusebie; apoi „Catalogus Scriptorum ecclesiasticorum, sive de viris illustribus“, pe carele l-a compusu cu scopulu de a re'nfrânge imputarea, ce se facea pe atunci crestiniiloru din partea pagániloru, cá numai ómeni ignoranti si neculti se tienu de legea crestina. Elu espune deci in acést'a scriere viéti'a si activitatea literara a loru 135 de pârinti si scrietori bisericesci, incepénd dela apostolulu Petru pana pe timpul seu, terminându cu autobiografi'a sa. Pe lînga aceste a mai scrisu inca si viéti'a calugeriiloru: Paulu dela Teb'a (in Egipt), Ilariu, carele a lucratu multu pentru latirea monachismului in Palestin'a si Malchu, eremitulu din apropierea Antiochiei.

De mare insemnatate suntu pentru istori'a bisericesca din timpul lui, si cele 150 de epistole, ce ni-au remasu dela elu.

Dintre traducéerile, ce le-au facutu din grecesce, ni s'au pastratu inca cartea lui Didim, „De spiritu sancto“; si 70 de omilii ale lui Origen.

Aureliu Augustin s'a nascutu in Tagaste, in Numidi'a (Afric'a nord-vestica), la anulu 354. Maica sa Monic'a, o femeie piósa si cu fric'a lui Ddieu, de timpuriu l-a crescutu in spiritu

religiosu ; dar tatalu seu decurionulu *Patriciu*, fiind pagânu, prin vederile si invetiaturile sale in multe privintie a zadarnicitu intentiunile bune ale sotiei sale, si a facutu cá se slabésca impresiunile crestinesci, ce le-au primitu tenerulu Augustinu dela maic'a sa. Pe timpul studiului seu in Carthago, a cadiutu intr'o sensualitate si lascivitate nu necondamnabila. Abia lectur'a sirguinciósá a opului lui *Cicero*, intitulatu „*Hortensiu*,” a desteptatu in elu nisuinti'a dupa tot ce e sublim si nobilu. Dela anulu 374 a cercatu indestulire la sect'a Manicheiloru. care erá pe atunci fórte latita in Afric'a proconsulara. Aprópe 10 ani a aderatu cá catechumenu la manicheism. Invetiaturile manicheistice nu l-au satisfacutu. Vedîendu-se deci in fine insielatu in lupt'a sa pentru constatarea si aflarea adevérului, ar fi cadiutu in unu scepticismu desperatu, daca nu l-ar fi retienutu de asta data studiuu seriosu alu filosofiei platonice.

In anulu 383 a parasitu Afric'a si s'a îndreptatu spre Rom'a. De aici continuându-si calea, in anulu urmatoriu a pasitu ca invetiatoriu de retorica in Mediolan. Maica sa erá fórte ingrijata de sórtea si viitoriulu lui, pentru aceea i-a si urmatu pretutindenea. Nainte de placarea ei din Afric'a a mângaiat-o multu unu episcopu africanu, carele inca a fost nainte de acést'a manicheu, dicédu-i, cá unu fiu, pentru carele s'au versatu atâtea lacrâmi, si s'au ridicatu atât de multe rugaciuni ferbinti, nu póte nici odata se aiba unu sfêrsitu tristu. Aici in Mediolan au facutu mare impresiune asupra lui predicile rostite de s. *Ambrosie*. Deci elu incepe a ceti si studiá s. scripturi. In fine si pentru elu vine momentul de cántia. Se hotaresce deci, cá se 'si schimbe modulu de vietuire. Dupa o scurta convorbire cu amiculu seu *Alipiu* se grabesce, cá se se retraga in singuritate. Adêncitu in rugaciune, aude de trei cuvintele: „*Tolle, lege!*“ Elu indata a si lua tu s. scriptur'a, si a cetitu loculu din epistol'a catra Romani c. 13, v. 13 si 14. Ii se parea, ca aceste cuvinte seriósé ale apostolului *Paul* ar fi numai pentru dênsul scrise, numai la elu si viéti'a lui de pana aici s'ar referi scést'a indemnare morala. Din ór'a acést'a a simtitu o linisce mare in inim'a sa, carea pana aici a fost bantuita de valorile patimiloru si placerilor lumei acestei'a. Deci pentru cá se se pregatésca la viétia cea nóua, s'a retrasu dimpreuna cu maica sa si cu alti amici ai sei la mosi'a unui'a dintre acesti'a, unde s'au ocupatu cu studii scientifique, cu esercitii de abstinencia, si cu convorbiri pióse. Tóte scrierile sale filosofice au purcesu din aceste convorbiri. La serbatórea Pasciloru din anulu 387 l a botezatu *Ambrosie*, si cu elu dimpreuna si pe fiulu seu nelegiuitu *Adeodat*, carele scurtu dupa acést'a a si reposatu. Nu preste multu timpu s'a re'ntorsu in Afric'a. Dar in caletori'a sa spre casa, murindu maica sa in *Osti'a*, la gur'a *Tibrului*, a petrecutu mai bine de unu anu in Rom'a, si numai dupa acést'a 'si-a continuatu calea. Pe când petrecea in

Rom'a, a convenitu cu mai multi colegi de ai sei, cari remasara credinciosi manicheismului. Convorbirile sale cu acesti'a i-au datu impulsu, cá se compuna scrierile polemice, indreptate contra manicheiloru. Dupa ce a sositu in Afric'a (388), vreo câtiva ani s'a ocupatu fórte seriosu cu lucrâri scientifique, tráind retrasu in apropierea locului seu natalu, pe mosi'a moscenita dela pârintii sei. La anulu 391, contra vointiei sale a fost hirotonitu in presbiteru, de catra episcopulu din *Ipo Regiu*; ér dupa 4 ani, in anulu 395, a fostu consecratu de conepiscopu alu betranului si slabanogului episcopu *Valeriu*, a carui sucesoru a si devenitu in anulu urmatoriu. Acum incepe period'a cea mai stralucita din viéti'a si activitatea lui Augustinu. Elu a fostu column'a cea neclatita a bisericeii din occidentu, si centrulu vietii teologice si bisericesci din acele parti. In anulu 400 s'a inceputu lupt'a sa cu donotistii. Dar abia i-a biruitu pe acesti'a in conferintiele religionare, tienute in Carthago, la anulu 411, când *Pelagiu* si sotii sei l'provocara la o nóua lupta, de asta data pe terenulu soteriologicu. Cu pelagianii a avutu se lupte pana la finea vietii sale. Elu a muritu la an. 430, chiar pe când asediau *Vandalii* orasiulu *Ipo*. Viéti'a sa 'si-a descris-o elu insusi, cam pe la an 400, in opulu intitulatu „*Conessiones*.” In forma de dialogu cu Ddieu desfasiaura inaintea Atotsciusoriului, plin de seriositate si umilintia, intrég'a sa viétia de pana aici, dimpreuna cu tóte retacirile si slabiciunile sale. Autobiografi'a acésta e unu comentaru minunatu la cuvintele introductórie „*Magnus es, Domine, et laudabilis valde . . fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.*“

(Va urmá.)

Dr. Tr. Puticiu.

Epistol'a bisericeii Gotiei pentru martirulu St. Sava

12 Aprilu 372.

I.

Biserice'a lui Dumnedieu din Goti'a catra bisericile din Capadoci'a si tuturoru crestiniiloru Bisericeii catolice, pe unde vietuescu, dar si mila, pace si iubire se aiba de la Ddieu Tatalu si Domnulu nostru *Isusu Christosu*. Si aici se adeveresce cuvêntulu Santului Apostolu *Petru*: ca, „in ori-ce neamu, acelu ce se teme de Dumnedieu si lueréza dreptatea placutu lui este“ (*Fapt. Apost. X, 35*). Caci s'a implinitu cuvêntulu acesta cu *St. Sava*, martirulu lui Dumnedieu si alu Mantuitoriului nostru *Isusu Christosu*. Pentru ca de si era din nascere Got si vietuiá in Goti'a in mijloculu unui nému reu si indaratnicu, totusi iubea pre santi si onorá impreuna cu ei pre *Christosu* asia ca stralucea cá o stea in lume prin acea virtute. Din pruncie inca iubea religi'a Domnului nostru *Isus Christos* si cautá virtutea perfecta intr'aceea, cá se devie omu deseversitu prin cunoscinti'a Fiului lui Dumnedieu. Fiindu ca celoru ce iubescu pre Ddieu li se in-

dreptéza totulu spre bine, se lupta cu curaj contra inimicului, invinse reulu acestei vietii, fiindu in pace cu toti, laudandu pre acela de la care primise acésta chemare de sus. Deci facend acum amintire de elu spre edificarea celoru piosi, dupa ce a adormitu intru Domnulu, nu trebue a tacea, ci suntem datori a descrie faptele lui minunate. Caci elu era dreptu credinciosu, gat'a a implini cu supunere tóta dreptatea, blandu, cucernicu, nu prea multu vorbitoru, dar cu multa intelepciune, pacinicu cu totii, aparatoru alu adevéruului, care inchidea gur'a inchinatoriloru de idoli; nu mândru, ci precum se siéde servitoriloru lui Dumnedieu, supusu; nu necumpenitu in cuvinte, ci linistitu si tacutu; grabnicu a seversu ori-ce fapta buna. In Biserica cántá elu laude lui Dumnedieu, si era zelosu ingrijitoru alu acestia; despretiuea banii si averea oprindu-si numai ceea ce-i era de trebuintia; era postitoru si cumpetatu in tóte, dar mai alesu inlaturá elu ori-ce întâlnire cu femeile; in fie-care di se dedá la rugaciune si ajunare; si inlaturându cu ingrijire slav'a desiarta, cautá a infacará pe altii, si demnúdu-i la unu traiu cuviosu; elu facea numai aceea ce-i dictá virtutea si datoria, inlaturându contrariulu. In fine pastra credintia nestramutata, care lucréza prin iubire, si nu incetá a vorbi cu sinceritate pentru dēnsa in Domnulu. Caci nu odata ci adesea, inainte de a fi incununatu cu cununa de martiru, se arata in fapta cá celu mai zelosu aparatoru alu religiei adevérate.

II.

Când incepura comandantii supremi si capeteniele Gotiloru a persecutá pre crestini si'i constrângea a mánca din cele jertfite idoliloru; si când unii dintre pagáni, carii se inrudeau cu crestini se invoia a pune inaintea crestiniiloru carne, care nu era jertfita, cá si cum ar fi fost jertfita, sfatuindu pe rudele lor sa manance cá se amágeasca pre persecutori; se impotrivi fericitul Sava, când afla de acésta, si nu numai ca nu voi se manance din carniile oprite, ci inainta pe fatia si instiintá pre toti cu indraznéla, ca: Cine mananca din carnea acést'a, numai póte fi crestinu. Si cu acésta opri elu, se nu cada cu totii in cursele diabolului. De aceea i-l alungara din satulu lor acei ce intrebuintiau o asemenea viclenie, dar dupa aceea i-l chemara éراسi napoi. Când inse persecuti'a incepu din nou, unii dintre pagáni din satulu acela jertfira demoniloru, si se pregateau a intari prin juramentu, ca in satul acela nu se afla nici unu crestinu. Numai Sava inainta éراسi cu curaj, sa duce in adunarea loru si dice: Nimeni se nu jure pentru mine; pentru ca eu sunt crestinu. Când inse persecutorulu era de fatia la depunerea juramentului, paganii aceia, dupa ce ascusera pre rudele lor, jurara ca in satulu loru se afla numai unu crestinu. Indata ce inreutatitul functionaru audi acésta, porunci ca pe acelu unulu (era fericitul Sava) se-l aduca inaintea sa. Fiindu deci adusu intreba acela pre cei de fatia, ca ce avere are. Fiindu inse ca i se respunse ca nu are altceva de cât corpulu si haine; i-l respinse omulu celu fara de Ddieu cu observarea, ca unulu cá acesta nu póte

face nici bine nici reu. Dupa cuvintele acestea i-l lasa in libertate.

III.

Dupa aceea pregatindu-se in Gotia o persecutie crâncena din partea peccatoriloru, si fiind aprópe Santele Pasti, voi St. Sava se calatoréscu in altu sat spre a serbá sânt'a zi impreuna cu preotul Gutticha. Pe cale inse i-se arata unu omu de o statura inalta, a carui fatia minunata era strelucitóre, si care'i grai: Intórcete-te napoi si mergi la preotulu Sansala. Sava inse i-i respunse dicend: Sansala nu este acasa. Din caus'a persecutiei elu fugise si se afla in locurile Romaniloru, atunci inse pentru santele serbatori se intorsese acasa. De aceea Sava, nesciindu de intórcerea lui, respunse asia, si voia a merge la preotulu Gutticha. Fiind-ca elu nu voia a dá ascultare acelu omu mare pe care-l vediu si care-i poruncise, de-odata cadu, de si atunci era timpu serinu, o cantitae asia mare de zapada pe fatia pamentului, ca i-a inchisu calea si Sava numai putu caletori mai departe. Acum vediu elu bine, ca cu vointia lui Dumnedieu trebuia se se opréscu din cale si se mérga la preotul Sansala cum ii porunceá Domnulu. De aceea multamidu lui Dumnedieu; se intórcu napoi, se intalni cu bunulu seu prietenu Preotulu Sansala si-i povesti ceea ce vediu pe cale si multe altele. Ei serbara impreuna santele Pasci. Ér in nóptea a treia dupa serbátóre din ordinulu lui Atharid celu fara D-dieu, fiulu lui Siotestu, unu puternicu comandantu din acea tiara, veni cu armata puternica insotitu de hoti, si sfaramandu usi'a intrá in cas'a preotului, care dormea, indata-i legá cu lentiuri de feru rapindu-i goli din paturile lor si pre preotu l arunca intr'o carutia; ér pre Sava, fiind golu cum il nascuse mama-sa,¹⁾ l batura soldatii cu maracine pe care le aprinsese putienu mai inainte si schingiura corpulu seu cu lovituri si biciuiri; asia de aprigi si inversunati erau ei catra servitorii lui Ddieu; totusi crudimea inimiciloru servea numai spre cercarea rabdarei si credintiei acelu omu dreptu. Caci facendu-se diua, se intari in Domnulu si vorbi persecutorulu seu in chipulu urmatoru: Nu m'ati schingiuitu cu spini si maracine? Vedeti daca au lasatu macar cea mai mica sgariitura pe piciórele mele, si daca bataile ce mi le-ati dat au lasatu cea mai mica umflatura pe corpulu meu. Fiind-ca pe corpulu seu nu se vedea nici o urma de crudimea loru, luara o róta de la unu caru, i-o puse in spate si-i legara manele intindindu-le pe róta; ér piciórele le legara de alta róta, si astfel nu incetara a-l chinui pana nóptea târdiu. Dar pe când dormeau soldatii, veni femeia la care se aflau ei gazduiti si-l deslegá. Ea se sculase de cu nópte cá se le gatésca de mánca. Sava inse dupa ce a fost deslegatu, remase tot acolo la femeie, si-i ajuta la bucate. Când se facu diua, aflându de acésta crudulu Atharid, porunci se-l

1) Cei vechi dormeau in patu goli, ér hainele le serveau cá acopereminte. Vedi Stolberg. Istoria Religiei lui Isusu p. 120, pag. 277.

lege cu manele la spate si se-l atarne de o barna a casei.

IV.

Indata dupa aceea venira trimisi de la Atharid, ii adnse mancare, da aceea ce fusese jertfita idoliloru, si graira catra Preotu (Sansala) si Sava asia: Acésta v'o trimete voue marele Atharid, cá se mancati si se ve scapati viéti'a de la mórte. Preotulu response: Nu vom mancá de acést'a, pentru ca nu ne este iertatu. Spuneti lui Atharid ca mai bine e se ne bata pe cruce, sau se ne nimicésca cum ii va placea. Ér fericitulu Sava response: Cine a trimisu acést'a? Ei disera: Domnulu nostru Atharid. Sava le dise: Este numai unu Domnu, Dumnedieu in ceriu. Aceste mâncari ale pierdiorului sunt necurate si spurcate, precum este si Atharid de carele ati fost trimisi.

La aceste cuvinte ale lui Sava, unulu dintre sclavii lui Atharid se aprinse de manie si-l lovi in pieptu cu unu pisalog asia de tare, ca cei ce erau fatia credeau ca a muritu. Dar elu invingënd prin zelulu seu celu piosu durerea loviturei, dise celui ce facuse acésta: Tu credeai ca m'ai omoritu prin lovitur'a ta? Te asiguratu ca asia de mare durere mi-a pricinuitu lovitur'a ta, cá si cum ai fi aruncatu in pieptulu meu unu botiu de lana. Si in adeveru ca nici nu arata altfelu, caci nu scosese nici o strigare, sau precum se intémpla când are cineva vre-o durere, macar celu mai mic gemut si nici pe corpulu seu nu se afla macar urma din acea lovitura.

V.

Atharid se insciintiá de tóte acestea si porunci apoi cá Sava se fie omoritu. Preotulu Sansala a fost lasat liberu si servitorii cei fara de Dumnedieu tirira pe Sava la riu, ce se numeste Museu,²⁾ spre a-l inecá acolo. Prea fericitulu barbatu inse, care pazá cu scumpatate poruncile Domnului, si iubea pre aprópele seu cá pre sine insusi, dise: Unde este preotulu, de nu móre cu mine? Servitorii respunsera: Acést'a nu e tréba ta. Atunci bucurându-se intru Duhulu Sânt a strigatu si a dis: Binecuventatu se fii Dómne, si laudatu fie numele Fiului teu in veci, Amin. Atharid s'a condamnatu singur la mórte si munca vecinica, ér pe mine me trimite la viatia de veci. Caci asia tí'a placutu pentru servitoriulu teu, Dómne Dumnedieulu nostru. Si pe când i-l tarau, nu inceta a laudá pre Ddieu in carele credea, ca nenoroci-rele timpului acestuia nu se pota asemana cu imperati'a care va fi deschisa santiloru. Când ajunsera la malulu riuului, vorbira soldatii intre dènsii: Omulu acest'a este nevinovatu, de ce se nu-i dam li-

bertate? Caci Atharid nu va mai aflá nici odata de acést'a. Ér santulu dise catra dènsii: Ce mai balbaiti si nu faceti, ceea ce v'a poruncitu? Eu ved ceea ce voi nu puteti vedea. Iata pe malulu celalaltu stau aceea ce au seme primésca in stepanire. Intre acestea 'l dusera in apa, pe când elu multiamea lui Dumnedieu si-l laudá, (caci spiritul seu facu acésta pana la sfârsitu ne'ncetatu), il aruncara in riu si-l cunfundara la adancu cu unu lemnu pe care-l legase de gatulu seu. Si asia muri elu prin lemnu si prin apa, aretându prin acést'a adeveratulu semnu alu mântuirei ómeniloru. Erá de treidieci si optu de ani. Cunun'a martiriului o primi elu in diu'a a cincea a septemânei dupa pasti adeca in donesprediece Aprilu, sub domni'a imperatiloru Valentinianu si Valens si sub consulatulu lui Modestus si Arintenus.

VI.

Dupa aceea i-lu scósera omoritorii din apa si-lu lasara neingropatu acolo. Dar nici animalele selbatice nici paserile rapitóre nu se atinsera de reliquiele sale, ci au fost luate cu cinste de catra niste frati cucernici si le trimise vitézului comandantu alu Scitiei, Iunius Soranus, unu barbatu temetoru de Dumnedieu, si insotite de ómeni credinciosi fura transportate din tiar'a barbara in teritoriulu romanescu. Si voindu se face unu servitiu patriei sale trimite acestu odoru pretiosu, acestu nobilu fructu alu credintiei, in Capadoci'a la cuviosia vóstra dupa vointi'a preotiloru si scirea lui Dumnedieu, care da darulu seu aceloru ce suferu si se temu de densulu. Aduceti dar jertfa in diu'a in care Martirulu s'a incununatu si comunicati acést'a si celorlalti frati ai vostri, pentru cá crestini' din tóta Biserica catolica si apostolica sè se bucare si se laude pre Domnulu, care a alesu pre servitoriulu seu. Salutati pre toti sántii. Ve saluta a- cei ce suferu cu noi persecuti'a Ér acelui ce prin bunatatea si prin darulu seu póte se duca intru Imperati'a ceriului, acelui'a glori'a si onórea, domni'a si stepani'a impreuna cu unulu nascutu Fiulu seu si cu Sántulu Duh in veci, Amin.

De mare insemnatate este actulu acest'a, pentru cá este celu mai vechiu, cunoscutu pana acum, care se ne vorbésca despre starea Romaniloru in genere si a Bisericei romane pe timpulu domniei Gotiloru. Epistol'a este scrisa de catra preotii Bisericei din Goti'a si a fost trimisa Marelui Vasilie din Capadoci'a impreuna cu reliquiele sántului Martiru Sav'a de catra Iunius Soranus, Guvernatorulu Scitiei. Ea se afla insotita de o alta epistola a Marelui Vasilie catra Ascholiu Episcopulu Tesalonicului, despre care vorbesce si St. Ambrosie in epistol'a 15 n. 12 dicëndu, cá este nascutu in Achai'a sau in imprejurimi. De buna séma cá Ascholiu, care se aflá in fruntea unei biserici din cele mai insemnate, capital'a unei din cele mai principale provincii pe timpulu acela, Macedoni'a si Achai'a sau Iliriculu de Jos a trebuitu se fie insciintiatu despre martiriulu acest'a, mai alesu cá pe atunci Biserica din Tesalonicu se bucurá de mare favóre.

²⁾ De buna séma rialu Buzen.

Ascholius erá si unu episcopu demnu de positiunea s'a inalta; elu este laudatu de catra St. Vasilie in epistol'a 154, pentru zelulu seu ce-lu pune in predicarea cuvântului evangelicu, numindu-lu stea stralucitoare pe ceriulu bisericeii, fiind convinsu de ortodoxi'a s'a prin aceea cá elu a găzduitu la sine pre sântulu Atanasie când se aflá persecutatu.

In ceea ce privesce pe Iunius Soranus, elu erá in relatiunile cele mai intime cu marele Vasilie si se pare chiar ruda de aprópe dupa cum reese din epistol'a acestui mare dascalu alu lumei ce o adresaza catra densusul si unde se desvinovatiesce pentru cá nu i-a scrisu, indemnándu-lu totodata a-i trimite reliquiele martiriloru din partea locului (Epist. 155). Se pare cá in urm'a acestui indemnu Soranus trimite unchiului seu in anulu 374 reliquile St. Sav'a, care a primitu cunun'a Martirului in 12 Aprilu 372. In epistol'a Bisericeii din Goti'a se spune cá Sansal'a erá in pârtille romanesci, fugitu din caus'a persecutiei. Acést'a ne intareste si mai multu in credinti'a, cá Romanii vietuiau la unu locu cu Gotii, negresitu in vartea muntósa si cá multi se inrudisera cu acesti'a prin casatorii, asia cá pindre Goti erau fórté multi crestini, pe care-i ascundeau ei, cá se nu fie espusi persecutiiloru cá chiar preotulu Sansala a fost crutiatu de mórte. Gotii asia dar ocupau numai siesulu celu mare alu Dunarei, ér partea muntósa, precum si Dobrogea sau Sciti'a mica, unde erá Gubernator Soranus. erau de buna séma ocupate de Romani, carii erau crestini si carii respándeau, cu tóte persecutiunile, crestinismulu pindre Goti, carii pe la anulu 372 erau inca in mare parte pagáni. Asia dar episcopulu Gotiloru, care a semnatu actele Sinodului intaiu ecumenicu nu erá Got, ci de buna séma Romanu din pârtille ocupate de Goti. Epifaniu amintesce (in haeres. LXX. Audian n. XIII, p. 826) despre doi episcopi Uraniu si Silvan, carii dupa nume se cunoscú cá erau Romani. Care se fie fost resiedinti'a lor, nu se póte sci cu sigurantia. Unii credu cá ar fi fost Zarnizegetusa, pentru cá ea se numesce de catra Ptolomeu metropol'a regiunei acesti'a. Sciti'a inse, cunoscuta sub numele de Sciti'a Romana erá peste Dunarea, avénd in vechime, cá resiedintia metropolitana cetatea Tomis, astadi Constanti'a, despre care dice Sozomen (libr. VI, c. XXI) cá este metropol'a Scitiei, orasiu mare si bogatu, situatu la marea, in partea stânga a Pontului Euxin. Tomis ocupa alu doilea rangu intre mitropoliele autocefale, dupa notiti'a lui Leun Clavis reproducua de Goar si Beveregiu. Cá acolo si pe timpulu acestui istoricu († 423) se observá unu vechiu obicei, cá tóta provinci'a aceea se fia administrata de unu episcopu. Si in cart. VII c. XIX dice: cá in provinci'a Scytia, de si sunt multe orasie, unu episcopu este peste tóte. Teodoritu, episcopulu Cyrului († 458) in cart. IV c. 35 vorbeste despre: Betranu, barbatu in podobitu cu tot feliulu de vîrtuti, care administrá cá episcopu Scitiei intréga. Nu mai vorbesc de alte cetáti episcopale care, erau in drépt'a Dunarei si care aveau grija cá partea din stâng'a Dunarei se nu duca lipsa de preoti, cum erá Sansala si altii, carii i-si aveau bisericile loru chiar prin locurile ocupate de Goti.

In Daci'a Mediterana erau renumite cá cetáti episcopale: Sardi'a, unde se tienu unu Sinodu in anulu 343 si care ne lasa mai multe canóne, unde au fost fatia mai multi episcopi de prin locurile ocupate de Romani; Romatiana si Naisum, unde s'a nascutu Marele Constantin, vechea capitala a Serbiei (Nisiulu) care si-a conservatu pana astadi numirea din vechime. Ér in Daci'a ripéna, care erá intre Mesi'a prima si secunda erá Aquas despre care se amintesce in fragmentele lui Ilariu, cá vorbindu-se de ea in Sinodulu de Sardi'a si Iscum sau Isopolinu, alu cărui episcopu a subscrisu actele acelu conciliu.

In tesaurulu geograficu a lui Ortelu p. 116 se aminteste inca de doue cetáti episcopale Martis la Hierocle si Stramatis la Procopie, de buna séma, o conuropere a cuvântului Castra-Martis; si alt'a Budin'a sau precum se numeste astadi Vidinulu.

(Bis. ort. Rom.)

G. Timusiu.

D I V E R S E.

* *Procesulu pentru despartirea ierarhica a romanilor din Meha'a de catra serbi* s'a resoltit dilele trecute prin sententia de catra tabl'a regésca din Budapest'a. In sensulu acestei sententie comun'a bisericesca romana primesce dela sêrbi jumetate din tóte realitátile bisericesci comune ér in bani sum'a de 23,134 fl 90 cr. cá desdau-nare pentru biseric'a si scól'a comuna, carea remane proprietate a serbilor.

* *„Romani'a Juna“*. Din raportulu anualu alu societátii academice social-literare „Romani'a Juna“ din Vien'a pe anulu de administratiune XX, de la 1 Octomvre 1889 pana in 30 Septemvre 1890, estragem urmátorele: Societatea numera 24 membri fundatori, 73 onorari, 50 emeritati, 43 ordinari si 2 estraordinari. Societatea a tienu 11 siedintie ordinare, 1 literara si 1 festiva. Operatele si criticele cetite in siedintiele aceste sunt in numeru de 8. Pentru resolvarea agendeloru comitetulu a tienu 18 siedintie ordinare. La societate au incursu 38 de foi parte politice, parte literare. Bibliotec'a contine la finea anului administrativu 1889/90, 977 opuri in 803 volume si 862 brosiuri. Averea totala a societátii face sum'a: 13.083 fl. 23 cr.

* *Din cugetárile lui Alphonse Karr*. In minutulu acest'a, vedu pe o poiana o capra alba, care n'are alta ocupatie de cât se tunda érb'a de giuru impregiuru cât i permite lungimea sfórei ce o tiene legata de unu tiarusiu. Sfór'a acést'a este lunga, si capr'a ar putea pasce, o érb'a verde si grasa timpu de doue óre. Dar ea se încerca mereu se traga de sfóra si s'o ródia la capatáiu; se pune in genunchi, unde nu mai are peru de locu, pentru a ajunge mai departe, si trage cu vêrfulu limbei fire de érb'a din afara de cerculu ei si pentru a ajunge acolo, face atâtea sfortiari in cât sguard'a o strânge de gât si o face se tusiésca. Éta tocmai ceea ce facemu noi in viéti'a nóstra... Fie-care din noi i-si are tiarusiu,

sfór'a si cerculu seu insemnatu. Mai totdeún'a am gasi in cerculu nostru o hrana lesniciósa pentru corpulu, spiritulu si inim'a nóstra. Fie-care poiana i-si are celu putienu floricelele sale. Ei bine, ne trecemu viati'a si putearea si unii chiar i-si prapadescu genunchii pentru a ajunge in afara de cerculu lor. — Culese de Arian'a.

* *Incheierea socotiloru a institutului de creditu si de economii cá societate pe actiuni „Timisian'a“ in Timisiór'a pe anulu 1890.*

Contulu bilantiului.

Active.

Cass'a in numerariu	6650.21
Cambii	275048.15
Imprumutu hipotecariu	81837.60
Mobiliar	35664
dupa amortisare de 10%	3566
Interese de reescomptu anticipate	320.98
Giro-Conto	143.22
Diverse conturi debitóre	105.57
	131.61
	<hr/>
	364237.34

Pasive.

Capital de fondare	50000.—
Fond de reserva	21156.09
Depuneri spre fructificare	238519.02
Cambii reescomptate	35984.—
Interese transitóre	4824.25
Dividende neridicate	255.—
Diverse conturi creditóre	154.07
Profitu curatu	13344.91
	<hr/>
	364237.34

Contulu veniteloru si a sarciniloru.

Sarcini.

Interese ridicate si capitalisate	10514.—
Salariu	2125 —
Contrib. erar. si comunale	1785.30
Interese de reescomptu	2154.24
Contrib. dupa interese la depun. spre fructificare	1051.44
Chirie si spese de cancelarie	467.05
Tiparituri si registre	185.80
Competintia de timbru	30.08
10% amortisare din mobiliaru	35.66
Inserate	27.30
Porto	5.79
Profitu curatu	13344.91
	<hr/>
	31726.57

Venite.

Interese de escompt	25823.46
„ dupa imprumute hipotecariu	5900.74
Provisiune	2.37
	<hr/>
	31726.57

Timisiór'a, 31. Decemvre 1890.

Emanuil Ungureanu
directoru.

Ioan Miculescu
contabil.

Georgiu Traila, Costa Maniu, Ioan Istin,
Alexandru Craciunescu,
membrii directiunei.

Subsemnatulu comitetu am esaminatu contulu presentu alu bilantiului, precum si celu alu veniteloru si a sarciniloru si confrontându-le cu registrele principale si auxiliare a societátií ténute in buna regula, le-am gasitu in consonantia cu acelea si exacte.

Georgiu Craciunescu, Ioan Suciú, Aureliu Popovicu.

„Timisian'a“ institutu de creditu si de economii cá societate pe actiuni in Timisiór'a:

1. acórda imprumuturi cambiale,
2. acórda imprumuturi hipotecare,
3. prevede afacei de incassare,
4. primesce depuneri spre fructificare, dupa care solvesce 5% interese netto, contributiunea dupa interese o pórtá institutululu separatu.

Bani pentru a depune spre fructificare se potú trimite prin posta la adres'a institutulului si libelele de depunere se trimitu éra prin posta. — **Directiunea.**

* *Piat'a Aradului* din Vinerea trecuta: Gráu de celu mai greu 7.85 fl. ér acelu amestecatú — fl. — secara 6.50 fl. — Orzulu s'a vendutu cu 6.40 fl. — Ovesulu 6.40 fl. — Cucuruzulu 5.90 fl. — Mazere 20 — fl. — Fasolea 10.50 — Lintea 24 fl. — Cartofii 3 fl. per 100 chgr.

Carnea de vita chil'a 52 cr, cea de vitielu chgr. 80 cr, cea de porcú 52, cea de óie 30 cr, unsórea chil'a 51 cr, ér clis'a per chila 58 cr. v. a.

Concursu.

Pentru vacant'a parochia inbinata cu postululu invetiatorescu din **Veresmortu**, in protopresbiteratulú Lipovei, se escrie concursu cu terminu de **30 de zile dela prim'a publicare**

Emolumentele sunt:

I. Impreunate cu postululu preotiescu:

- 1) Un'a sesiune parochiala de 30. jug. pamentu estravilanu.
- 2) Unu jugeru gradina parochiala intravilana.
- 3) 60. de masuri cucuruzu in bómbe cá biru preotiescu.
- 4) Stolele usuate:

II. Impreunate cu postululu invetiaorescu:

- 1) Salariu in bani 170 fl. v. a.
- 2) Pentru conferintie 10. fl. v. a.
- 3) Pentru scripturistica 5. fl. v. a.
- 4) 4. jugere pamentu estravilanu.
- 5) 32. metri de lemne, din cari are a se incaldi si scól'a de invetiámentu.
- 6) Cortelu cu o chilia pentru locuita, cu grajdu pentru vite, si cu gradina intravilana de unu jgeru.

Tóte aceste venite impreunate cu postululu preotiescu invetiatorescu, dau unu venit anulu de circ'a preste 500 fl. v. a.

Recurentii au a-si subserne petitulu instruitu cu documentele necesarie, si adresate comitetului parochialu din Veresmortu, subsemnatului protopresbiteru in B. Lippa pana la terminulu indicatu mai sus; avénd indetoria de a se presentá pana la terminulu de concurs in vre-o Dumineca séu serbatóre, in St'a biserica din Veresmortu spre a-si aretá desteritatea in cántare si tipicu.

Veresmortu, la 13, Ianuariu 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: VOICU HAMSEA. m. p. protopresbiteru.